

ВІДГУК ОФІЦІЙНОГО ОПОНЕНТА

на дисертаційну роботу Тимочко-Волошин Роксолани Іванівни
«Вдосконалення фізичного виховання дітей середнього шкільного віку з
суглобовими проявами дисплазії сполучної тканини (на прикладі
спеціальних медичних груп сільських шкіл)»,
подану на здобуття наукового ступеня кандидата наук з фізичного виховання
та спорту за спеціальністю 24.00.02 – фізична культура, фізичне виховання
різних груп населення

Актуальність обраної теми. Дисертаційна робота Тимочко-Волошин Роксолани Іванівни присвячена вдосконаленню процесу фізичного виховання учнів середнього шкільного віку, які проживають в сільській місцевості та віднесені до спеціальної медичної групи на основі розробки нових підходів до проведення уроків фізичної культури з даним контингентом.

Недосконалість системи охорони здоров'я, перебування переважної більшості населення в умовах соціально-економічної нестабільності, низький рівень рухової активності підлітків, а також слабкий рівень їхньої мотивації до занять фізичними вправами потребує пошуку інноваційних підходів до процесу фізичного виховання дітей середнього шкільного віку, які можливо реалізувати в рамках урочних та позаурочних занять фізичними вихованням.

Сучасний етап реформування системи середньої освіти характеризується значними об'ємами і інтенсивністю навчальних програм. Однак зусилля держави та реалізація державних програм з фізичного виховання для дітей середнього шкільного віку, не завжди приводить до бажаного результату, оскільки спостерігається падіння інтересу до занять фізичними вправами у підлітків.

Останніми десятиріччями дедалі частіше спостерігаються проблеми зниження загальних показників стану здоров'я дітей, які безпосередньо відображаються на рівні їхнього фізичного розвитку та фізичної підготовленості. Це надалі призводить до виявлення значної категорії дітей, у

яких спостерігаються різні патологічні стани, серед яких порушення опорно-рухового апарату, що зокрема пов'язані з дисплазією сполучної тканини.

Дисертаційна робота Тимочко-Волошин Роксолани Іванівни спрямована на вирішення важливого для процесу фізичного виховання в закладах повної середньої освіти науково-практичного завдання, а саме теоретичного обґрунтування, розробки та експериментальної перевірки запропонованої авторської програми занять фізичними вправами з учнями середнього шкільного віку.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дослідження виконувалось відповідно до теми 3.8. «Теоретико-методологічні основи побудови системи масового контролю і оцінки рівня розвитку і фізичної підготовленості різних груп населення» Зведеного плану науково-дослідної роботи у сфері фізичної культури і спорту на 2011 – 2015 рр. Міністерства України у справах сім'ї, молоді та спорту (номер державної реєстрації 0111U000192), теми науково-дослідної роботи кафедри теорії та методики фізичного виховання Львівського державного університету фізичної культури на 2017 – 2020 рр. «Теоретико-методичні аспекти оптимізації рухової активності різних груп населення» (затвердженої протоколом Вченої Ради Львівського державного університету фізичної культури № 4 від 17.11.2016 р.). Роль автора полягала у пошуку і опрацюванні джерел наукової літератури, розробці плану проведення констатувального та формувального педагогічних експериментів, обґрунтуванні, розробленні авторської програми для удосконалення фізичного виховання дітей середнього шкільного віку з суглобовими проявами дисплазії сполучної тканини у спеціальних медичних групах сільських шкіл, експериментальній її перевірці та впровадженні у практичну діяльність, встановленні, обробці кількісних та якісних показників, в тому числі і маркерів диспластичних процесів сполучної тканини шляхом проведення дворазового неінвазивного біохімічного моніторингу цих показників у обстежуваного контингенту дітей.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх достовірність і новизна, повнота їх викладу в опублікованих працях. Результати дослідження носять об'єктивний характер за кількістю досліджуваних. В рамках дослідження, яке проводилось на базі п'яти сільських загальноосвітніх шкіл Львівської області: Короснянської ЗОШ І–ІІ ст. Перемишлянського району, Заводської ЗОШ І–ІІ ст. Буського району, Куровицької ЗОШ І–ІІІ ст., Червоненської ЗОШ І–ІІІ ст. та Гологірського НВК Золочівського району.

Дослідження проводилось у період з 2014 – 2017 років в 4 етапи, у дослідженні взяли участь 305 учнів 5–9 класів сільських шкіл Львівської області. У формувальному експерименті було відібрано 21 дитину у основну та контрольну групи з сільських школярів спеціально медичної групи 5–9 класів, у яких виявлено суглобові прояви дисплазії сполучної тканини.

Обґрунтованість і достовірність наукових положень основана на достатній кількості експериментального матеріалу, що отриманий з використанням сучасних інструментальних методів дослідження та підтверджується великим об'ємом аналізу спеціальної літератури.

Проводячи аналіз обґрунтованості наукових положень, висновків необхідно відзначити їх логічний взаємозв'язок з назвою наукового напрямку, постановленою метою і завданнями дослідження.

Мета дослідження – обґрунтувати зміст занять з фізичного виховання дітей середнього шкільного віку з суглобовими проявами дисплазії сполучної тканини, які зараховані до спеціальних медичних груп.

Завдання дослідження:

1. Вивчити стан здоров'я сучасних школярів, проблеми виникнення, поширеності, подальшого розвитку суглобових проявів дисплазії сполучної тканини та особливості процесу фізичного виховання учнів середнього шкільного віку із суглобовими проявами дисплазії сполучної тканини у спеціальних медичних групах.

2. Виявити особливості ставлення до занять фізичною культурою учнів середнього шкільного віку спеціальних медичних груп сільських шкіл.

3. Визначити поширеність суглобових проявів дисплазії сполучної тканини у дітей середнього шкільного віку, що проживають у сільській місцевості.

4. Визначити особливості фізичного розвитку та адаптаційно-резервних можливостей дітей середнього шкільного віку з суглобовими проявами дисплазії сполучної тканини у спеціальних медичних групах сільських шкіл.

5. Обґрунтувати та розробити програму фізичного виховання спеціальних медичних груп дітей середнього шкільного віку з суглобовими проявами дисплазії сполучної тканини та експериментально перевірити її ефективність.

Об'єкт дослідження фізичне виховання дітей середнього шкільного віку, які зараховані до спеціальних медичних груп.

Предмет дослідження – засоби і методи фізичного виховання дітей середнього шкільного віку з суглобовими проявами дисплазії сполучної тканини, які зараховані до спеціальних медичних груп.

Методи дослідження. Теоретичний аналіз та узагальнення наукової та методичної літератури, документальних даних дав змогу вивчити основні причини погіршення стану здоров'я дітей шкільного віку, особливості та проблеми шкільної фізичної культури у спеціальній медичній групі, зокрема і в сільських загальноосвітніх (малокомплектних) школах. Соціологічні методи дослідження (опитування, аналіз документальних матеріалів) застосовано для вивчення нормативно-правового підґрунтя досліджуваних аспектів фізичного виховання в загальноосвітніх навчальних закладах, а також з'ясування особливостей ставлення до занять фізичною культурою учнів сільських шкіл, зарахованих до спеціальної медичної групи. Педагогічне тестування (виконання дітьми середнього шкільного віку, що проживають у сільській місцевості, п'яти різновидів рухів) проведено, щоб виявити поширеність суглобової гіпермобільності (оцінка цих рухів за

шкалою Бейтона) як еквівалента дисплазії сполучної тканини. Педагогічне спостереження проведене для вивчення особливостей реакції організму учнів на впроваджену авторську програму. Під час констатувального та формувального педагогічних експериментів обґрунтовано, розроблено та експериментально перевірено ефективність авторської програми з фізичного виховання дітей середнього шкільного віку з суглобовими проявами дисплазії сполучної тканини, які навчаються в сільських загальноосвітніх школах і зараховані до спеціальної медичної групи за допомогою методів математичної статистики проведено аналіз результатів наукового дослідження та визначено достовірності змін досліджуваних показників, що дало змогу їх інтерпретувати.

Наукова новизна отриманих результатів:

- *уперше* обґрунтовано зміст занять з фізичного виховання дітей середнього шкільного віку з суглобовими проявами дисплазії сполучної тканини, які навчаються в сільських загальноосвітніх школах і зараховані до спеціальних медичних груп. У межах програми визначено етапність, характеристики фізичних навантажень залежно від віку (за дією на окремі м'язові групи, інтенсивність), обсяг подання необхідного теоретичного матеріалу, рекомендації для самостійних занять, а також виокремлено перелік вправ та види рухової діяльності, які протипоказано виконувати цим дітям;

- *уперше* встановлено особливості фізичного розвитку та адаптаційно-резервних можливостей дітей середнього шкільного віку з суглобовими проявами дисплазії сполучної тканини, які зараховані до спеціальних медичних груп та проживають у сільській місцевості: низькі показники обводу грудної клітки, переважання дисгармонійного й різко дисгармонійного фізичного розвитку, а також низьких і критично низьких рівнів адаптаційно-резервних можливостей;

- *удосконалено* підходи до поліпшення морфофункціонального стану дітей середнього шкільного віку, які мають суглобові прояви дисплазії

сполучної тканини і зараховані за станом здоров'я до спеціальних медичних груп;

- *удосконалено* наукові положення щодо поширеності суглобових проявів дисплазії сполучної тканини в дітей середнього шкільного віку, зокрема тих, які проживають у сільській місцевості, та в учнів спеціальних медичних груп сільських шкіл; особливостей ставлення до занять фізичною культурою учнів середнього шкільного віку, зарахованих до спеціальних медичних груп сільських шкіл; змін основних неінвазивних біохімічних показників – маркерів диспластичних процесів сполучної тканини у процесі занять фізичною культурою дітей середнього шкільного віку;

- *набули подальшого розвитку* наукові положення про можливості корекції морфофункціонального стану організму дітей середнього шкільного віку з суглобовими проявами дисплазії сполучної тканини, які зараховані до спеціальних медичних груп сільських шкіл; позитивний вплив на школярів спеціальних медичних груп спільних занять фізичною культурою з учнями інших груп.

Практична значущість полягає в обґрунтуванні, розробленні та експериментальному впровадженні авторської програми з фізичного виховання дітей середнього шкільного віку з суглобовими проявами дисплазії сполучної тканини, які навчаються в сільських загальноосвітніх школах і зараховані до спеціальних медичних груп. Таке удосконалення процесу фізичного виховання у спеціальних медичних групах сільських шкіл сприяє корекції функціонального стану серцево-судинної, дихальної систем, опорно-рухового апарату в дітей середнього шкільного віку з суглобовими проявами дисплазії сполучної тканини.

Практичну цінність дисертаційного дослідження підтверджено актами впровадження результатів роботи у практику процесу фізичного виховання спеціальних медичних груп 5–9 класів Гологірського НВК, Куровицької ЗОШ I–III ст., Червоненської ЗОШ I–III ст. Золочівського району,

Короснянської ЗОШ І–ІІ ст. Перемишлянського району та Заводської ЗОШ І–ІІ ст. Буського району Львівської області.

Оцінка змісту дисертації, її завершення в цілому та ідентичності змісту автореферату і основних положень дисертації.

Дисертація оформлена згідно діючих вимог до кандидатських дисертацій.

Дисертація складається зі вступу, п'яти розділів, висновків, списку посилань та додатків. Робота, викладена на 164 сторінках основного тексту, містить 6 таблиць, 23 рисунки, 6 додатків. Список посилань (опрацьованої літератури) становить 289 джерел, 28 з яких іноземні.

Автореферат відповідає змісту дисертації і розкриває основні її положення.

У **вступі** обґрунтовано актуальність проблеми, визначено об'єкт, предмет, мету та завдання дослідження; вказано етапи його організації та використані методи; розкрито наукову новизну та практичну значущість роботи; показано особистий внесок автора у спільно опубліковані наукові праці, окреслено сферу апробації результатів дослідження, зазначено кількість публікацій, структуру та обсяг дисертації.

У першому розділі **«Особливості стану здоров'я та фізичного виховання учнів середнього шкільного віку спеціальних медичних груп»** проаналізовано та узагальнено дані наукової і методичної літератури щодо стану здоров'я сучасних школярів, чинників, що його формують; поняття дисплазії сполучної тканини як однієї з основних причин порушення стану здоров'я дітей шкільного віку; особливості та проблеми фізичного виховання дітей середнього шкільного віку у спеціальній медичній групі сільських закладів повної середньої освіти.

Зростання захворюваності у школярів більшість дослідників пов'язують зі збільшенням інтенсивності навчального процесу, зниженням рухової активності, що особливо виразно простежується у 5–9 класах. Визначено, що не менш важливими чинниками, які впливають на стан здоров'я, є спосіб

життя, стан навколишнього середовища, спадковість, рівень соціальної забезпеченості та забезпеченості медичними послугами, а також відповідний віку рівень фізичного, нервово-психічного, інтелектуального розвитку і відсутність граничних з патологією станів чи хвороб. Виявлено низку відмінностей у фізичному розвитку, руховій активності, способі життя між школярами сільської та міської місцевості.

У другому розділі **«Методи і організація дослідження»** обґрунтовано застосування методів дослідження, подано інформацію про етапи дослідження.

Під час виконання дисертаційного дослідження було застосовано такі методи досліджень: теоретичний аналіз та узагальнення наукової і методичної літератури; соціологічні методи (опитування, аналіз документальних матеріалів); педагогічні методи (спостереження, тестування, експеримент); медико-біологічні методи; методи математичної статистики.

У третьому розділі **«Чинники, які впливають на планування процесу фізичного виховання сільських школярів 5 – 9 класів, розподілених до спеціальних медичних груп»** подано результати констатувального експерименту. Автором досліджено показники фізичного розвитку, адаптаційно-резервних можливостей, результати фізичної підготовленості та працездатності, мотиваційні пріоритети учнів середнього шкільного віку, які проживають в сільській місцевості та віднесені до спеціальної медичної групи.

Результати проведеного опитування учнів 5–9 класів сільських шкіл, зарахованих до спеціальної медичної групи, дозволили з'ясувати, що основна частка цих дітей прагне таким чином поліпшити стан свого здоров'я та займатися фізичними вправами в урочних та позаурочних формах занять.

За даними проведених досліджень було з'ясовано, що кожний третій учень середнього шкільного віку Львівської області має суглобові прояви дисплазії сполучної тканини, з яких 63,7 % це дівчата.

В показниках фізичного розвитку виявлено, що більшість (64,3%) мають середній рівень фізичного розвитку та лише кожний десятий школяр має гармонійний фізичний розвиток.

Рівень адаптаційно-резервних можливостей учнів 5-9 класів знаходиться в 97,6% на низькому та критично низькому рівні.

Отримані дані стали основою для більш детального та обґрунтованого підбору засобів та методів фізичного виховання з дітьми середнього шкільного віку з суглобовими проявами дисплазії сполучної тканини, які зараховані до спеціальних медичних груп.

У четвертому розділі **«Ефективність авторської програми фізичного виховання дітей середнього шкільного віку з суглобовими проявами дисплазії сполучної тканини, які навчаються у сільських загальноосвітніх школах і віднесені до спеціальних медичних груп»** обґрунтовано авторську програму та подано результати формульованого педагогічного експерименту.

За авторською програмою для дітей було застосовані спеціальні фізичні вправи на закріплення м'язів, що мають сприяти іммобілізації хребта, а саме: зміцнення м'язів-розгиначів хребта, черевного преса, верхніх кінцівок з обов'язковим поєднанням вироблення правильної постави (стереотипу правильного положення тіла й кінцівок у просторі, що сприятиме рівномірному розподілові статичних навантажень). Окрім того, авторська програма була спрямована на зміцненні м'язово-зв'язкового апарату гомілки та склепіння стопи, а також для зміцнення двоголового і триголового м'язів плеча, плечового, ліктьового м'язів, круглого м'яза-пронатора і плечопроменевого м'яза.

Запропонована програма занять в основній групі дозволила досягти більш достовірних змін в значеннях показників фізичного розвитку функціональних систем організму,

Отож результати проведеного педагогічного експерименту свідчать про ефективність авторської програми, що може бути впровадженою у практику

навчального процесу з предмета «Фізична культура» для учнів 5–9 класів з суглобовими проявами дисплазії сполучної тканини, які зараховані до спеціальних медичних груп в закладах повної середньої освіти.

У п'ятому розділі «Аналіз та узагальнення результатів дослідження» підсумовано результати досліджень, виокремлено три групи наукових результатів: ті, що підтверджують, ті, що доповнюють наявні розробки, та абсолютно нові результати з представленої проблеми дослідження.

При обговоренні проведених досліджень автор порівнює отримані дані з результатами інших авторів, констатує здобуття нових наукових фактів, а також даних, які доповнюють і уточнюють раніше отримані результати.

Висновки дисертаційної роботи підтверджують правильність досягнення поставленої мети і задач.

Основні результати досліджень досить повно висвітлені у 10 наукових працях, з яких 6 – у наукових фахових виданнях України, 1 – у закордонному періодичному виданні за напрямом дисертаційного дослідження (внесеному до наукометричної бази даних Scopus), 3 – у інших виданнях і на які є посилання в тексті дисертації. Результати роботи впроваджені в практику, що підтверджується відповідними актами.

В цілому позитивно оцінюючи дисертацію, слід відзначити окремі **недоліки та зауваження:**

1. У вступі, досить широко представлені точки зору вітчизняних дослідників з досліджуваної проблематики, але, на нашу думку, необхідно було більше уваги звернути на досвід роботи іноземних фахівців.
2. Дисертантом проведено великий аналіз літературних джерел, однак, використання їх в окремих випадках, зводилося не стільки до аналітичного аналізу і виявлення протиріч або підходів, скільки до механічного цитування або констатації фактів.

3. У дисертації та авторефераті наводиться досить значна батарея теоретичних та емпіричних методів з досліджуваної проблематики та тих аспектів, які її стосуються. Але при цьому недостатньо чітко обґрунтовується власна позиція автора щодо представлених підходів.
4. У підрозділі 2.2. «Організація дослідження» потребується уточнення щодо тривалості педагогічного експерименту, кількості досліджуваних по етапам експерименту.
5. В таблиці 3.1. «Особливості розпорядку дня учнів 5-9 класів, зарахованих до спеціальних медичних груп сільських шкіл» необхідно було б представити кількість вибірки учнів по класам та за статтю для деталізації представленого матеріалу.
6. Деякі положення 5 розділу «Аналіз та узагальнення результатів дослідження» вимагає корекції з урахуванням результатів досліджень за останні роки, низку положень доцільно перенести до 1 розділу дисертаційної роботи.
7. Ряд положень, які висловлені в роботі, вимагають редакційної корективи, є друкарської помилки.

Слід відзначити, що більшість вказаних недоліків є непринциповими, дискусійними. Вказані недоліки не знижують наукової цінності роботи, результати якої доповнюють теоретико-методичні основи фізичного виховання. Положення, викладені в дисертації, можуть бути використані в практиці фізичного виховання з учнями середнього шкільного віку.

Висновок про відповідність дисертації вимогам п.11 Порядку присудження наукових ступенів, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 № 567.

Дисертаційна робота Тимочко-Волошин Роксолани Іванівни «Вдосконалення фізичного виховання дітей середнього шкільного віку з суглобовими проявами дисплазії сполучної тканини (на прикладі спеціальних медичних груп сільських шкіл)» має достатнє теоретичне та практичне

значення і є самостійним завершеним науковим дослідженням, де представлені нові науково обґрунтовані результати. За актуальністю проблематики, новизною отриманих результатів дослідження та практичним значенням відповідає п. 11 Постанови Кабінету Міністрів України про «Порядок присудження наукового ступеня і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника», а її автор заслуговує присудження наукового ступеня кандидата наук з фізичного виховання і спорту за спеціальністю 24.00.02 – «Фізична культура, фізичне виховання різних груп населення».

Офіційний опонент:

Кандидат наук з фізичного
виховання і спорту, викладач кафедри ТМФВ
Національного університету
фізичного виховання і спорту України

О.С. Іщенко (Бербенець)

Підпис О.С. Іщенко (Бербенець) засвідчую

Начальник відділу кадрів

А.О. Степаненко

« ___ » _____

2018 р.

